

ESENȚA ACTIVITĂȚII DE APLICARE A DREPTULUI ȘI SUBIECȚII SĂI

Alexandru CUZNEȚOV,
doctor în drept

Examinarea problemei privind aplicarea dreptului în aspectul activității organelor statale și a organizațiilor obștești ce ține de emiterea actului, prin a cărui aplicare se urmărește un rezultat: „acțiune (proces) – act (rezultat)”, conține raționalități atât din punctul de vedere al scopului și al sarcinii definirii dreptului, cât și din punctul de vedere al funcțiilor aplicării dreptului. Scopurile, sarcinile și funcțiile aplicării dreptului sunt condiționate de puterea statală, care se bazează pe un aparat special al impunerii și se răspândește asupra tuturor organizațiilor și activităților faptice privind îndeplinirea sarcinilor și scopurilor acestei organizații.¹

Aplicarea dreptului își găsește exprimare prin scopurile apropiate și nemijlocite. Scopul general al aplicării dreptului constă în acordarea ajutorului subiecților dreptului, chemați la executarea și îndeplinirea normelor juridice, amestecul în procesul realizării dreptului, pentru a controla, a stimula participanții la acest proces și a le „repartiza” responsabilitățile.² Scopul cel mai apropiat al aplicării dreptului presupune dirijarea oamenilor, iar cel nemijlocit – înlăturarea barierelor existente în realizarea dreptului de către subiecții determinați. Pentru obținerea acestui scop, persoanele cu funcție de răspundere sunt nevoite în activitatea lor să clarifice scopurile acestui act normativ.

Aplicarea dreptului este o parte a activității de organizare a statului. Dacă e să pornim de la aceasta, atunci organele de aplicare a dreptului se caracterizează prin criteriul dirijării sociale³, ale cărui sarcini reprezintă acțiunea organizațional-practică asupra sistemului social, în general, sau asupra verigilor separate prin folosirea legităților specifice sistemului obiectiv, în particular. În organizarea sau funcționarea corespunzătoare a relațiilor sociale, aplicarea dreptului naște activități operative-execuționale și de aplicare a dreptului.⁴ Funcția operativ-execuțională este asigurată prin normele juridice individual-reglementative, iar cea de ocrotire a dreptului – prin normele juridice de asigurare a dreptului.⁵

În știința dreptului nu există careva concepție fundamentală privind explicarea naturii aplicării dreptului. În opinia noastră, aceasta se explică, parțial, prin atribuirea unui caracter facultativ aplicării dreptului⁶, prin negarea sensului independent al aplicării dreptului⁷, ale cărei origini pot fi detașate în anii '50 ai sec. XX în cadrul discuțiilor privind aplicarea dreptului, prin excluderea relațiilor material-juridice la aplicarea normelor juridice procesuale.⁸

În cercetările general-teoretice, aplicarea dreptului se examinează ca un fenomen independent al

concepției dirijării sociale⁹ și al teoriei delictelor.¹⁰ Concepția dirijării sociale examinează stabilirea socială a unui sau altui organ, instituție în sistemul statului de drept ce reflectă necesitatea obiectivă în acest sistem și interesele corespunzătoare de bază ale indivizilor.¹¹ Transformarea voinței, identificarea scopului și sarcinii își găsește oglindire în hotărârile adoptate de către subsistemele separate ale organizării sociale în procesul dirijării.

Activitatea subiecților dreptului este o activitate juridică importantă, care, împreună cu o altă activitate socială, constituie conținutul raporturilor sociale.¹² Pe lângă aceasta, „pătrunzând” cu conținutul său întreg sistemul social, dreptul reglementează raporturile nu doar în interiorul obiectului dirijat – societatea, ci și în interiorul obiectului care dirijează statul și organele sale. În acest aspect, aplicarea normelor juridice prezintă în sine o metodă statal-juridică privind traducerea în viață a dreptului. Natura socială a aplicării dreptului este condiționată de necesitatea de a dirija comportamentul uman. Pentru aceasta, statul își asumă responsabilitatea nu doar în ce privește emiterea actelor, elaborarea normelor juridice, ci și se amestecă direct în realizarea lor în toate cazurile de apariție a conflictului privind dreptul, de abateri de la legalitate sau încălcări directe ale dispozițiilor general-juridice. De natura socială este legată și importanța social-politică a aplicării dreptului. Ea se expune în faptul că, prin aplicarea dreptului, se obțin rezultate stabilite de către legiuitor la adoptarea actelor normative.¹³

În procesul analizelor aplicării dreptului au fost elaborate și mecanismele psihologice ale aplicării dreptului, printre care se evidențiază: 1) constatarea cauzelor stimulative (obiectivele, condițiile materiale și politice, legitățile, dreptul, situațiile faptice pentru fiecare caz concret, aplicarea normelor, concepțiilor etc.) ce au influențat conștiința persoanei care aplică dreptul; 2) determinarea motivelor juridice; 3) formularea scopurilor; 4) formarea voinței persoanei ce aplică dreptul; 5) conștientizarea mijloacelor de realizare a voinței, necesare pentru obținerea scopului propus; 6) elaborarea și formularea hotărârii luate; 7) evidențierea voinței în aspectul hotărârii luate.¹⁴ Toate acestea, privite la general, trebuie să fie direcționate spre latura social-psihologică a funcționării suprastructurii juridico-statale.

După cum am remarcat anterior, aplicarea dreptului se examinează și de pe poziția juridico-formală, în baza teoriei delictelor, unde aplicarea dreptului se caracterizează prin următoarele particularități. În primul rând,

aplicarea dreptului reprezintă o așa formă a realizării, ca și respectarea, executarea și utilizarea normelor juridice. Dar, locul aplicării dreptului în mecanismul reglementării juridice este unul deosebit. El se caracterizează prin conținutul procesului de realizare a dreptului și participarea la el a organelor competente, prin concretizarea împuternicirilor sale. În acest plan, aplicarea dreptului îndeplinește un rol intermediar între normele juridice și destinatarii lor principali. În al doilea rând, aplicarea dreptului ocupă un rol central în politica internă, externă, juridică a statului de drept, de rând cu tehnica legislativă, formarea conștiinței juridice și comportamentul participanților la raportul juridic. În al treilea rând, aplicarea dreptului, din punctul de vedere al acțiunii organelor statale, se evidențiază în baza caracterelor comportamentului acestor subiecți.¹⁵

Definiția aplicării dreptului, din punctul de vedere al teoriei delictelor, a fost dată de profesorul N.G. Alexandrov, care susține că aplicarea dreptului reprezintă efectuarea de către organele competente statale sau, la împuternicirea lor, de către organele obștești, a acțiunilor autoritare ce duc la apariția de drepturi și obligații ale persoanelor corespunzătoare, sau aplicarea față de ele a sancțiunilor juridice.¹⁶ Această concepție este susținută și în lucrările profesorilor L.S. Iavici și Iu.G. Tkacenko.¹⁷

Modelul teoretic al aplicării dreptului se formează prin mijloacele de reglementare și formele de realizare a dreptului.

Organele de creare a dreptului includ în sistemul de drept programele generale de comportament al participanților la raporturile sociale, iar subiecții aplicării dreptului asigură transpunerea lor în viață, în situații concrete.

Examinând conținutul și esența aplicării dreptului, ca o formă specială a realizării, trebuie luat în considerație conținutul complex al activității de aplicare a dreptului prin diversele activități. Creând condiții suplimentare pentru realizarea dreptului de către un subiect, organul de aplicare a dreptului concomitent își îndeplinește obligațiunile, utilizează drepturile sale și respectă toate interdicțiile corespunzătoare, deoarece aplicarea dreptului este bazată pe lege și nu poate să se detașeze de unele cerințe ale dreptului. În limitele dispozițiilor individual-juridice concrete, se înfăptuiește traducerea în viață a drepturilor și obligațiilor, de asemenea, aplicarea mijloacelor de impunere statală și stabilirea obligațiilor juridice.¹⁸

În acest context, profesorul P.M. Rabinovici remarcă: „Normele juridice aplicate de către organele de stat (organizațiile obștești) față de alți subiecți sunt supuse realizării nemijlocite doar numai în activitatea ultimilor. Dacă activitatea primilor subiecți, ce este examinată în raport cu norma juridică corespunzătoare, reprezintă aplicarea normei, atunci activitatea celorlalți subiecți, față de aceeași normă (aceasta fiind de acum o altă

activitate), se remarcă a fi deja realizare. În așa fel, emiterea unei hotărâri de către instanța de judecată nu prezintă în sine o formă de înfăptuire a aplicării normei juridice: ultima va fi realizată nu de instanța de judecată, ci de destinatarii hotărârii respective. Această situație se explică prin faptul că cel ce aplică dreptul nu se evidențiază ca participant la raporturi reglementate de norma ce necesită a fi realizată”.¹⁹

La aplicarea dreptului activitatea autoritar-statală se evidențiază, în primul rând, în înseși normele juridice, ce se deosebesc prin a fi general obligatorii, și, în al doilea rând, în activitatea de aplicare a dreptului exercitată de organele competente.

În acest plan, aplicarea este un indicator al eficacității dreptului. El caracterizează mijloacele alese de legiuitor pentru realizarea voinței sale și satisfacerea intereselor părților, participanți la raporturi juridice.²⁰

Necesitatea concretizării normelor juridice este condiționată și de existența situațiilor atipice ale procesului de aplicare a dreptului, cum ar fi: 1) aplicarea dreptului în caz de existență a lacunelor în drept; 2) aplicarea dreptului concomitent cu concretizarea normelor juridice; 3) aplicarea dreptului la efectuarea experimentului juridico-statal etc.²¹

În literatura de specialitate se face deosebirea între „aplicarea normelor juridice” și „aplicarea actelor normative”. Deosebirea dintre aceste noțiuni se face în baza evidențierii normelor de drept și grupul de acte normative. După părerea profesorului A.T. Boner, „... despre aplicarea actelor normative se poate vorbi și în cazul necesității de a depăși lacunele în materialul juridic și, în particular, în caz de adresare la analogia dreptului privind aplicarea subsidiară a legislației”.²²

Evidențierea normelor juridice din grupul actelor normative se explică, după părerea savantului M.C. Malikov, prin posibilitatea detașării nivelurilor normelor sistemului de drept: 1) „pe orizontală” (repetarea dispozițiilor în diferite formulări ale unor norme); 2) „pe verticală” (concretizarea principiilor generale în normele separate cu repetarea conținutului lor); 3) coraportul dintre ramurile dreptului și ramurile legislației (ramuri complexe, care deseori le dublează pe cele de bază); 4) repetarea dispozițiilor în timp (dispoziții repetate în actul nou).²³

Aplicarea dreptului formează raporturi juridice, în care normele juridice capătă posibilitatea de a acționa asupra raporturilor juridice, iar subiecții aplicării dreptului exprimă voința legiuitorului în actele de aplicare a dreptului. Normele juridice, construind modelul aplicării dreptului, exprimă trăsăturile de bază ale mecanismului de adoptare a actelor de aplicare a dreptului.

În fine, aplicarea normelor juridice reprezintă, după cum am menționat, una dintre modalitățile realizării dreptului, alături de respectarea lui – în cea mai mare parte – de către cei cărora li se adresează și, în primul rând, de către cetățenii statului. În tratarea tradițională a

înfăptuirii dreptului, în manuale, monografii sau cursuri universitare realizarea dreptului este concepută ca un proces vast, care nu se poate reduce la un unic mod de concretizare, ci implică o rețea de participanți cu poziții și caracteristici deosebite. Această operație revine organelor de stat abilitate prin competența lor să aplice regula de drept când ea este încălcată fie de persoană, de un alt organism social, de către organele de stat și chiar de stat. Unul dintre principiile procedurii penale stabilește că orice persoană care a fost condamnată definitiv are dreptul la repararea de către stat a pagubei suferite, dacă în urma rejudecării cauzei s-a stabilit prin hotărâre definitivă că persoana respectivă a săvârșit fapta imputată ori că această faptă nu există. Astfel, nici un subiect de drept nu rămâne în afara aplicării regulilor de drept, când este cazul. Profesorul Gh. Avornic menționează că regulile de drept se impun respectate în majoritatea lor de către cei cărora li se adresează, dacă este necesar, prin aplicarea lor, în special, de către organele administrației de stat și de către cele judiciare.²⁴

La aplicarea dreptului participă, în principal, organele ale statului, în baza și în vederea realizării competenței acestora. În esență, aplicarea dreptului constă în elaborarea și realizarea unui sistem de acțiuni statale, în vederea transunerii în practică a dispozițiilor și sancțiunilor normelor de drept.²⁵ Aplicarea dreptului implică acțiuni diverse de organizare a transunerii în viață a normelor de drept, prin crearea unor raporturi juridice.

Spre deosebire de realizarea dreptului prin executarea, respectarea și utilizarea prevederilor normelor juridice, care se pot desfășura, în fapt, și fără crearea unor raporturi juridice, aplicarea dreptului este nemijlocit legată de nașterea și desfășurarea legăturilor juridice sub forma unor raporturi de drept, în care un subiect este totdeauna un organ al statului care își exercită prerogativele potrivit cu competența ce-i este rezervată prin lege. În această ordine de idei, raportul juridic apare ca fiind mijlocul cel mai răspândit și eficient de realizare a normei de drept. Aplicând dreptul, organele de stat se manifestă ca purtătoare ale atributelor puterii de stat; actele lor de aplicare sunt acte de putere cu caracter individual, concret. Prin intermediul lor sunt concretizate, în limita competenței ce le este repartizată prin normele juridice, drepturile și obligațiile unor subiecți în cadrul raporturilor juridice determinate. De asemenea, prin emiterea actelor de aplicare, organele statului stabilesc măsuri de sancționare a celor care nu respectă obligațiile ce le revin. De exemplu, activitatea de aplicare a dreptului se poate exprima în actul de impunere eliberat de un organ financiar asupra unui subiect impozabil, într-o decizie administrativă, în conferirea unei distincții, în soluționarea unei cauze prin dezbateră sa în fața unei instanțe de judecată etc. Ar trebui de remarcat că în raporturile de acest gen are loc doar constatarea drepturilor și obligațiilor de către un organ de stat special abilitat, și nicidecum stabilirea, determinarea acestora *ex nov*.²⁶

Drepturile subiecților participanți la viața socială, precum și obligațiile corelative, își găsesc izvorul în normele de drept. Organele de stat constată sau recunosc aceste drepturi. Această activitate are o valoare juridică deosebită și se înscrie, în mod hotărâtor, în rândul formelor juridice de realizare a dreptului. În unele cazuri, activitatea de aplicare a dreptului vizează restabilirea ordinii de drept încălcate și aplicarea sancțiunii normei de drept. Este eronată opinia acelor autori care consideră că aplicarea dreptului ar fi legată numai de constrângerea de stat sau care, restrângând, de asemenea, aplicarea dreptului doar la restabilirea ordinii de drept încălcate, susțin că actele de aplicare a dreptului nu au valoare juridică propriu-zisă decât prin aceea că ele restabilesc drepturi și obligații încălcate sau relații cu privire la o anumită valoare.²⁷ A restrânge aplicarea dreptului de către organele de stat doar la aplicarea constrângerii înseamnă a sărăci procesul aplicării dreptului de o parte importantă a conținutului său. Actul de aplicare a dispoziției unei norme de drept diferă prin conținut, prin scop și prin destinație de actul de aplicare a sancțiunii normei de drept.

Aplicarea dreptului este o formă specifică de realizare a lui, strâns legată de procesul traducerii în viață a normelor juridice prin acte individuale și concrete adoptate de organele statului. Domeniile în care intervin organele statului în procesul realizării dreptului sunt determinate de competența acestor organe – în domeniul organizării și conducerii sociale, al garantării exercitării libere a drepturilor cetățenești, al jurisdicției etc. În acest context, profesorul I. Popa își exprimă rezerve față de împărțirea aplicării dreptului în: aplicare normativă și aplicare individuală²⁸, iar profesorul Gh. Boboș invocă faptul că majoritatea hotărârilor guvernului sunt elaborate pentru a aplica prevederi cuprinse în diferite legi.

Profesorul I. Popa consideră că, în aceste cazuri, nu ne aflăm în prezența unor acte de aplicare a dreptului, ci este vorba despre realizarea unor atribuții ale guvernului și ale ministerelor. Aceste acte – acte normative, nu sunt acte de aplicare la un caz concret a normelor de drept, ci ele sunt elaborate pentru executarea legilor, în temeiul puterii de reglementare a guvernului. Ele urmăresc să asigure, prin mijloace normative, cadrul organizatoric, material etc., pentru o bună activitate de aplicare a legii de către toate organele în subordine. Ele nu pot fi în nici un caz *extra legem* (cu atât mai puțin *contra legem*) și nu dau naștere nemijlocit la raporturi juridice concrete, nu sunt manifestări de voință ale unui organ de stat într-un raport de drept individualizat. Aceste măsuri juridice aparțin ordinii normative, și nu celei subnormative.²⁹

Deci, organele în ale căror obligații intră acordarea ajutorului special în realizarea drepturilor și obligațiilor de către alți subiecți ai dreptului sunt definite ca aplicatoare ale dreptului. Este necesar a sublinia că, în procesul realizării funcțiilor de aplicare a dreptului, nu are loc formarea dreptului, nici în sens obiectiv și

nici în sens subiectiv. În procesul aplicării dreptului în baza normelor juridice în vigoare are loc: a) stabilirea existenței drepturilor subiective și a obligațiilor, inclusiv determinarea mărimii lor, în cazul apariției conflictului privind acestea; b) identificarea momentului acțiunii sau faptului finisării drepturilor subiective și a obligațiilor; c) exercitarea controlului privind corectitudinea obținerii drepturilor și asumarea obligațiilor.³⁰

Subiectul aplicării dreptului nu este destinatarul acelei norme, în a cărei realizare el ajută terțele persoane. Însă, el însuși, în alte raporturi juridice, poate să nimerască în situația când va avea nevoie de ajutor din partea organelor ierarhic superioare. De exemplu, procurorul care conduce sau efectuează urmărirea penală, din oficiu sau la demersul organului de urmărire penală, este nevoit, printr-o ordonanță, să se adreseze la instanța de judecată privind arestul bănuțului (art. 177 C.pen. RM).³¹ În așa fel, activitatea de aplicare a dreptului se înfăptuiește nu doar față de acele norme, care sunt adresate persoanelor și sunt realizate de ele, ci și față de normele de a căror realizare se ocupă nemijlocit organele statale.

Organele de stat ce se ocupă de aplicarea dreptului nu întotdeauna sunt organe de aplicare a dreptului. Mai des, unul și același organ este concomitent și creator al dreptului, și executiv-administrativ, și de aplicare a dreptului (de exemplu, guvernul). De aici reiese necesitatea deosebirii acestor dimensiuni în activitatea unuia și aceluiași organ, diferite după scopul lor și caracterul activităților.

Examinând conținutul și esența aplicării dreptului, ca o formă specială a realizării, trebuie luată în considerație combinarea complexă în activitatea de aplicare a dreptului a diferitelor activități. Creând condiții suplimentare pentru realizarea dreptului pentru un subiect oarecare, organul de aplicare a dreptului utilizează drepturile sale și respectă toate interdicțiile existente, deoarece aplicarea dreptului se bazează pe lege și nu poate să se depărteze de la o oarecare cerință juridică.³²

Profesorul B.Negru evidențiază că *aplicarea*, ca formă specială de realizare a dreptului, poate fi definită ca o activitate practică a statului prin care acesta, prin intermediul organelor sale care, acționând ca titulari ai puterii de stat, realizează prevederile normelor juridice, activitate ce se desfășoară în formele oficiale stabilite prin lege.³³ De aici rezultă următoarele: 1) aplicarea este o activitate practică în cursul căreia organele de stat realizează prevederile normelor juridice; 2) organele de stat acționează, potrivit competenței lor, ca titulari ai autorității de stat; 3) aplicarea dreptului este o formă a activității statale; 4) activitatea de aplicare a dreptului se desfășoară conform unei proceduri speciale, în forme strict stabilite de lege; 5) spre deosebire de realizarea dreptului, prin respectarea și executarea normelor juridice care se poate desfășura și fără crearea unor raporturi juridice, aplicarea dreptului este nemijlocit legată de raporturi juridice în care un subiect al lui întotdeauna este statul.

Spre deosebire de alte forme de realizare a dreptului, aplicarea se deosebește prin faptul că ea impune întotdeauna acțiuni (de exemplu, respectarea impune abținerea de la anumite acțiuni) și acestea sunt obligatorii. Aplicarea dreptului are un caracter derivat, în sensul că ea asigură realizarea dreptului pentru terțe persoane. Aplicarea unor norme juridice cere, concomitent, respectarea, executarea și utilizarea altor norme juridice. De aici și rezultă că aplicarea dreptului constituie o formă complexă de realizare a dreptului.

Profesorul S.Popescu consideră că aplicarea normei juridice înseamnă trecerea de la normă, ca percept general, la un caz individual, stabilirea corespondenței dintre faptele privind cazul concret avut în vedere și condițiile de aplicare a normei juridice, pentru a se obține consecințele urmărite de această normă. Aplicând legea, juristul parcurge drumul de la general, reprezentat de norma juridică, la individualul, reprezentat de faptul concret. Misiunea juristului, a judecătorului, în special, este de a aplica la fapte normele juridice care le guvernează, de a asigura trecerea de la o situație de fapt dată la norma juridică ce o guvernează. De aceea, s-a spus că în cadrul aplicării dreptului avem, de fapt, de a face cu un duterino, de la drept – la fapte și de la fapte – la drept, faptele având vocația de a fi guvernate de normele juridice, iar acestea din urmă – de a guverna faptele.³⁴

În opinia juriștilor B.Negru și A.Negru, la care ne alăturăm și noi, necesitatea aplicării dreptului apare atunci când:

1) drepturile și obligațiile subiecților nu pot apărea fără hotărârea autorității publice respective. De exemplu, persoana capătă dreptul de a fi pensionată numai după adoptarea deciziei de către organul competent;

2) aplicarea este necesară în cazul unor litigii între subiecții conflictului privind anumite drepturi, încălcării unor drepturi, apariției unor impedimente în exercitarea drepturilor. În aceste cazuri, subiectul cointeresat se va adresa în instanța de judecată sau la autoritatea competentă, care vor analiza cazul și vor adopta deciziile respective;

3) aplicarea dreptului este necesară în cazul comiterii unor fapte ilicite. La cercetarea cazului, se va stabili vinovăția, prejudiciul cauzat și se va adopta decizia respectivă;

4) în cazul unor fapte ale persoanelor fizice și juridice și al unor evenimente de care legislația leagă apariția unor efecte juridice.³⁵

Fiind stabilite situațiile când este necesară aplicarea dreptului, trebuie de urmărit și modalitățile de înfăptuire, ce poate să survină, după cum menționează profesorul V.N. Hropaniuk, numai după respectarea următoarelor cerințe:

1) activitatea de aplicare a normelor juridice este efectuată numai de organele competente (persoane cu funcție de răspundere) sau alte organe obștești abilitate pentru aceasta de către stat (primării, instanțele de

judecată, administrația întreprinderilor, comandantul unei unități militare, comitetul sindical etc.). Persoanele particulare nu sunt persoane cu funcție de răspundere, nu au împuterniciri speciale și, respectiv, nu pot aplica normele juridice;

2) activitatea de aplicare a normelor juridice poartă un caracter imperativ statal. Așa este, bunăoară, activitatea instanței de judecată la îndeplinirea justiției sau a anchetatorului la cercetarea unui dosar penal;

3) conținutul activității de aplicare a dreptului este exprimat în elaborarea pe baza normelor juridice a unor acte individuale de aplicare. Aceste acte se referă la diferite cazuri din viață și sunt adresate unor persoane concrete. De exemplu, hotărârea consiliului local de a elibera persoanei bonul de repartitie a unui apartament; sentința judecătorească în privința unei persoane care a comis o infracțiune etc.;

4) aplicarea normelor juridice se efectuează într-o ordine legală strict determinată. O importanță deosebită are această ordine la aplicarea normelor juridice penale și civile, asigurând realizarea continuă a legalității, examinarea profundă și multilaterală a circumstanțelor unei cauze juridice concrete.³⁶

După cum am observat, în literatura de specialitate se regăsesc diferite definiții privind noțiunea aplicării dreptului. În ce ne privește, formulăm următoarea definiție: **aplicarea dreptului reprezintă un complex de operațiuni organizaționale, juridice, faptice și de cugetare ale unor organe, instituții competente statale sau ale organelor și instituțiilor nestatale, abilitate cu competență din partea statului, care, în baza unor proceduri speciale, emit acte de aplicare ce determină apariția, modificarea, stingerea sau restabilirea unor anumite raporturi juridice, având ca scop asigurarea cursului normal al procesului de realizare a dispozițiilor juridice.**

Deci, procesul de aplicare a dreptului începe în baza inițiativei a subiectului însuși sau la indicația organului ierarhic superior, fie la cererea persoanei cointeresate. Odată început, el trebuie dus până la sfârșitul logic: este necesară emiterea hotărârii pozitive sau negative pe caz. În această ordine de idei, se impune ca necesară examinarea conținutului acestui proces (fazele).

Note:

¹ *A se vedea:* Ф.М. Бурлацкий. *Государство. Политика.* – Москва, 1970, p.83.

² *A se vedea:* В.В. Лазарев. *Правоприменительные акты и их эффективность в условиях развитого социалистического общества.* – Москва, 1972, p.7.

³ *A se vedea:* М.П. Лебедев. *Государственные решения в системе управления в социалистическом обществе.* – Москва, 1974, p.7-60.

⁴ *A se vedea:* В.В. Лазарев. *Op. cit.*, p.11.

⁵ *A se vedea:* М.К. Маликов. *Проблемы реализации права.* – Иркутск: Изд-во Иркутского университета, 1988, p.95.

⁶ *A se vedea:* *Проблемы теории государства и права / Под ред. С.С. Алексеева.* – Москва: Юридическая Литература, 1987, p.299.

⁷ *A se vedea:* П.М. Рабинович. *Общетеоретические вопросы реализации советского права.* – Львов, 1983, p.10.

⁸ *A se vedea:* П.Е. Недбайло. *Применение советских правовых норм.* – Москва: Юридическая Литература, 1960, p.126.

⁹ *A se vedea:* М.П. Лебедев. *Государственные решения в системе управления в социалистическом обществе.* – Москва, p.4.

¹⁰ *A se vedea:* Ю.А. Тихомиров. *Теория закона.* – Москва, 1982, p.222-245.

¹¹ *A se vedea:* М.П. Лебедев. *Op. cit.*, p.201.

¹² *A se vedea:* В.А. Шабалин. *Методологические вопросы правоведения.* – Саратов, 1972, p.57.

¹³ *A se vedea:* И.Я. Дюрягин. *Применение норм советского права.* – Свердловск: Средне-Уральское Книжное Издательство, 1973, p.12.

¹⁴ *Ibidem*, p.14.

¹⁵ *A se vedea:* *Проблемы теории государства и права / Под ред. С.С. Алексеева*, p.346, 347.

¹⁶ *A se vedea:* Н.Г. Александров. *Применение норм социалистического права.* – Москва: Изд-во МГУ, 1958, p.17-84.

¹⁷ *A se vedea:* Ю.Г. Ткаченко. *Нормы советского социалистического права и их применение.* – Москва, 1963, p.23-27; Л.С. Явич. *Сущность права.* – Ленинград, 1985, p.130.

¹⁸ *A se vedea:* М.К. Маликов. *Op. cit.*, p.98.

¹⁹ П.М. Рабинович. *Общетеоретические вопросы реализации советского права.* – Львов, 1983, p.9, 10.

²⁰ *A se vedea:* В.В. Лазарев. *Op. cit.*, p.92-95.

²¹ *Ibidem*, p.10.

²² А.Т. Бонер. *Применение нормативных актов в гражданском процессе.* – Москва, 1980, p.58.

²³ *A se vedea:* М.К. Маликов. *Op. cit.*, p.99, 100.

²⁴ *A se vedea:* Gh.Avornic. *Teoria generală a dreptului.* – Chișinău: Cartier, 2004, p.418.

²⁵ *A se vedea:* N.Popa. *Teoria generală a dreptului.* – București: Actami, 1998, p.263.

²⁶ *Ibidem*, p.264.

²⁷ *A se vedea:* I.Gorgăneanu, A.Olar. *Cu privire la perspectiva axiologică în abordarea fenomenului juridic // Revista de Filozofie*, 1975, nr.5, p.624; N.Popa. *Teoria generală a dreptului*, p.265.

²⁸ *A se vedea:* Gh.Boboș. *Teoria generală a statului și dreptului.* – Cluj, 1983, p.235.

²⁹ *A se vedea:* N.Popa. *Op.cit.*, p.266.

³⁰ *A se vedea:* В.В. Лазарев. *Применение советского права.* – Казань: Татполиграф, 1972, p.29.

³¹ *A se vedea:* *Codul de procedură penală al Republicii Moldova (Partea Generală)*, nr.122-XV din 14.03.2003 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr.104-110/447.

³² *A se vedea:* И.Я. Дюрягин. *Применение норм советского права*, p.18.

³³ *A se vedea:* V.Negru, A.Negru. *Teoria generală a dreptului și statului.* – Chișinău: Bons Offices, 2006, p.405.

³⁴ *A se vedea:* S.Popescu. *Teoria generală a dreptului.* – București: Lumina LEX, 2000, p.252.

³⁵ *A se vedea:* V.Negru, A.Negru. *Op.cit.*, p.406, 407.

³⁶ *A se vedea:* В.Н. Хропанюк. *Теория государства и права.* – Киев-Одесса: Вища школа, 1989, p.278, - În: Gh.Avornic. *Teoria generală a dreptului*, p.419.